

**УКРАЇНЬСЬКА АСОЦІАЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ І ДОСЛІДНИКІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

**УКРАЇНСЬКИЙ ЩОРІЧНИК
З ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ**

Випуск ІХ

КИЇВ 2024

УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ І ДОСЛІДНИКІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОРІЧНИК
З ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ

Випуск IX

Київ

2024

Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. IX.– Київ, APREI, 2024. – 69 с.

The Ukrainian Yearlybook of European Integration Studies. Issue IX. – Kyiv, APREI, 2024. – 69 p.

За повного або часткового використання матеріалів посилання на видання обов'язкове.

Матеріали надруковані методом прямого відтворення тексту, наданого авторами, які несуть відповідальність за його достовірність, зміст і стилістику, за правильне цитування джерел та посилання на них.

Підготовлено у межах реалізації проєкту напряму ім. Жана Монне програми Еразмус+ «EU-EaP Future Avenues: Boosting Joint Initiatives of Academia and Civil Society in Ukraine» (620395-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-SUPPA).

Підтримка Європейською Комісією цієї публікації не є схваленням її змісту, який відображає виключно позицію авторів/автора, і Комісія не є відповідальною за будь-яке використання оприлюдненої у ній інформації.

This contribution is prepared in the framework of the realization of the Jean Monnet project under the Erasmus+ programme «EU-EaP Future Avenues: Boosting Joint Initiatives of Academia and Civil Society in Ukraine» (620395-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-SUPPA).

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗМІСТ

Таміла Герасимчук, Ірина Сікорська

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	4
--	---

Ганна Дугінець, Наталія Колодко

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	22
---	----

Олег Пошедін

ЦІННІСНИЙ АСПЕКТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	31
--	----

Данило Сікорський

ПОЛІТИЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	39
--	----

Олена Федюніна

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС	51
---	----

Софія Шустенко

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ТА РЕАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД, ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ	56
---	----

Олена Федюніна

Викладач-стажист кафедри української філології

та зарубіжної літератури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

EUROPEAN VALUES AS AN TOOL OF EU FOREIGN POLICY

Анотація. У статті розглядається концепція європейських цінностей як ключового елементу зовнішньої політики Європейського Союзу. Цінності, такі як повага до прав людини, демократія, верховенство права, рівність та солідарність, визначені у засадничих документах ЄС, є основою для побудови міжнародних відносин і стратегій. У статті проаналізовано механізми, за допомогою яких ЄС поширює свої цінності за межами Союзу, використовуючи інструменти "м'якої сили", зокрема дипломатичні ініціативи, політику добросусідства, гуманітарну допомогу, освітні та культурні програми. Особливу увагу приділено викликам, які стоять перед ЄС у сучасному світі, включно зі зростанням авторитарних режимів, геополітичною конкуренцією та кризою довіри до міжнародних інституцій. Підкреслено важливість інтеграції європейських цінностей у глобальний контекст як чинника миру, безпеки та стабільності.

Ключові слова: європейські цінності, зовнішня політика, ЄС, права людини, демократія, м'яка сила.

Summary. The article explores the concept of European values as a core element of the European Union's foreign policy. Values such as respect for human rights, democracy, rule of law, equality, and solidarity, embedded in the EU's foundational documents, serve as the basis for international relations and strategic initiatives. The author examines the mechanisms through which the EU promotes its values beyond its borders, leveraging tools of "soft power," including diplomatic efforts, the neighborhood policy, humanitarian aid, and educational and cultural programs. Special attention is given to the challenges faced by the EU in the modern world, including the rise of authoritarian regimes, geopolitical competition, and a crisis of trust in

international institutions. The author emphasizes the importance of integrating European values into the global context as a driver of peace, security, and stability.

Keywords: European values, EU, foreign policy, human rights, democracy, soft power.

Постановка проблеми: У сучасному світі, що характеризується глобальними викликами та геополітичною нестабільністю, питання поширення цінностей демократії, верховенства права, прав людини та солідарності набувають особливої актуальності. Європейський Союз (ЄС) позиціонує себе не лише як економічне та політичне об'єднання, а й як глобальний актор, що активно використовує європейські цінності для формування міжнародних відносин і забезпечення стабільності у світі. Однак у практичній площині реалізація цієї стратегії стикається з низкою викликів, зокрема протидією з боку авторитарних режимів, кризою довіри до міжнародних організацій, внутрішніми розбіжностями серед країн-членів ЄС та конкуренцією за геополітичний вплив.

Важливим науковим завданням є дослідження того, як європейські цінності інтегруються у зовнішню політику ЄС, та їх вплив на міжнародну спільноту [10]. Зокрема, необхідно вивчити, які інструменти та механізми забезпечують ефективне поширення цих цінностей у сусідніх регіонах і на глобальному рівні. Практичне значення проблеми полягає у визначенні найефективніших підходів до адаптації зовнішньополітичних стратегій ЄС до сучасних викликів. Аналіз цього питання сприятиме розробці нових моделей міжнародного співробітництва, заснованих на спільних цінностях, та зміцненню ролі ЄС як гаранта миру, безпеки і прав людини у світі.

Проблема використання європейських цінностей як інструменту зовнішньої політики ЄС активно досліджується в науковій літературі. Серед фундаментальних праць варто відзначити роботи, присвячені концептуалізації європейських цінностей у міжнародному контексті. Так, у дослідженнях Я. Хабермаса і Р. Деланте увага приділяється демократичним цінностям та їх ролі у формуванні європейської ідентичності. Аналіз впливу прав людини, верховенства права та солідарності на політику ЄС викладений у роботах Ф. Шиманського та А. Кетцера [11].

Праці К. Хілла та С. Сміта висвітлюють питання "м'якої сили" як ключового інструменту просування європейських цінностей у зовнішній політиці. У межах цього підходу особливий інтерес викликають дослідження, присвячені ролі політики добросусідства (European Neighborhood Policy) та програм Erasmus+ і Horizon Europe у зміцненні партнерських відносин [7].

Окремо слід виділити роботи, присвячені геополітичним аспектам зовнішньої політики ЄС. Дослідження З. Лаїді акцентують увагу на ролі Європейського Союзу як "нормативної сили", що формує глобальні стандарти. Низка авторів, зокрема І. Манчіні та Д. Беккер, аналізують виклики, з якими стикається ЄС, включаючи зростання впливу авторитарних режимів і кризи міжнародних інституцій [9].

Ці дослідження створюють базу для аналізу того, як європейські цінності стають інструментом впливу на міжнародній арені, однак потребують

подальшого вивчення з урахуванням новітніх викликів, таких як війна в Україні, зростання популізму та загрози глобальної безпеки. Автор спирається на вищезазначені праці, щоб дослідити механізми поширення європейських цінностей та їх ефективність у сучасному світі.

Мета статті – аналіз ролі європейських цінностей як ключового інструменту зовнішньої політики Європейського Союзу, дослідження механізмів їх поширення за межі Союзу та оцінка ефективності використання цих цінностей у сучасних геополітичних умовах. Зокрема, увага приділяється впливу таких цінностей, як повага до прав людини, демократія, верховенство права, рівність і солідарність, на формування міжнародних відносин ЄС, а також визначенню викликів і перспектив їх інтеграції в глобальний контекст.

Європейський Союз від самого початку свого існування прагнув стати не лише економічним, а й політичним союзом, заснованим на спільних цінностях. Основу його ідентичності становлять принципи демократії, прав людини, верховенства права, толерантності та солідарності. Ці цінності не лише формують внутрішню політику ЄС, а й активно використовуються у зовнішньополітичній діяльності.

У договорах ЄС, зокрема у Лісабонському договорі, зафіксовано, що Союз базується на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та прав людини. Стратегія «Глобальна стратегія ЄС» (2016) підтверджує прагнення Союзу до створення стабільного, справедливого й безпечного світу, в основі якого лежать ці цінності [5].

Європейські цінності інтегруються у програми фінансової допомоги, угоди про партнерство і співробітництво, а також в умовах вступу нових членів до ЄС. Наприклад, у процесі розширення ЄС країни-кандидати повинні адаптувати свої закони і практики до європейських стандартів.

Одним із ключових інструментів зовнішньої політики ЄС є концепція «м'якої сили» (soft power), яка полягає у впливі через переконання, культурний та економічний обмін, а не військовий тиск. Цінності ЄС формують позитивний образ Союзу на глобальному рівні, сприяючи розширенню його впливу [4].

Через програми Erasmus+, Horizon Europe та інші проекти відбувається популяризація демократії, гендерної рівності, екологічної свідомості та інших аспектів європейської ідентичності. Наприклад, програми допомоги країнам Східного партнерства мають на меті сприяти реформам у галузі правосуддя, боротьби з корупцією та розвитку громадянського суспільства.

Європейська зовнішня політика – це ініціатива Європейського Союзу, започаткована у 2003–2004 роках з метою сприяння стабільності, миру та розвитку співпраці з країнами-сусідами. У документі під назвою «Ширша Європа – Сусідство: новий вимір відносин з нашими східними та південними сусідами» Європейська комісія визначила головну мету цієї концепції – створення простору процвітання і добросусідства, так званого «кола друзів», з яким ЄС прагне налагодити міцні, мирні та взаємовигідні стосунки.

Основні цілі Європейської зовнішньої політики включають:

- підтримку політичних і економічних реформ у країнах-партнерах;
- сприяння економічній інтеграції;
- забезпечення сталого розвитку;
- надання політичної підтримки та допомоги.

До цієї політики входять 16 країн, розташованих на східних і південних кордонах ЄС: Алжир, Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Єгипет, Грузія, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Молдова, Марокко, Палестинська автономія, Сирія, Туніс та Україна.

Європейська зовнішня політика базується на продовженні вже існуючих відносин із середземноморськими партнерами та східноєвропейськими країнами, використовуючи інструменти та підходи, які відповідають стандартам і принципам ЄС.

Хоча ЄС активно використовує цінності як інструмент зовнішньої політики, цей процес стикається з деякими викликами. Одним з ключових викликів є відмінності у пріоритетних членів ЄС. Наприклад, деякі держави-члени наголошують на безпекових аспектах політики, інші — на гуманітарних. Наступним викликом, який постає перед ЄС, є зовнішній опір. Не всі країни-партнери сприймають європейські цінності як універсальні, що викликає напругу у відносинах із автократичними режимами. Окрім цього, виникають ще й внутрішні суперечності, такі як криза біженців та порушення верховенства права у деяких країнах-членах (Угорщина, Польща) підривають авторитет ЄС як прикладу ціннісної політики.

Європейські цінності відіграють ключову роль у зовнішній політиці ЄС, слугуючи важливим інструментом «м'якої сили». Вони сприяють стабілізації сусідніх регіонів, зміцненню демократії та формуванню позитивного іміджу Союзу у світі.

Однак для забезпечення ефективності такої політики ЄС необхідно посилювати внутрішню єдність, узгоджувати пріоритети та вдосконалювати механізми впровадження цінностей у міжнародних відносинах. Тільки за цих умов Союз зможе успішно відстоювати свої цінності у світі, що постійно змінюється.

Цінності, закладені у засадничих документах ЄС — демократія, права людини, верховенство права, рівність та солідарність, — є не лише внутрішнім орієнтиром для країн-членів, а й ключовим елементом, який визначає міжнародну роль Союзу.

ЄС використовує широкий спектр інструментів "м'якої сили", включаючи політику добросусідства, освітні та культурні програми (Erasmus+, Creative Europe), гуманітарну допомогу, економічну співпрацю та санкційні механізми. Ці інструменти дозволяють поширювати європейські стандарти у сусідніх регіонах і на глобальному рівні.

Серед основних перешкод можна виділити геополітичну конкуренцію з авторитарними режимами, зростання євроскептицизму, внутрішні розбіжності

серед країн-членів ЄС та необхідність адаптації зовнішньополітичної стратегії до нових викликів, таких як війна в Україні та загрози глобальної безпеки.

Європейський Союз позиціонує себе як "нормативна сила", яка сприяє формуванню глобальних стандартів, заснованих на цінностях демократії та прав людини. Це забезпечує йому унікальну роль у сучасному світі як гаранта миру, стабільності та міжнародного співробітництва.

Для зміцнення впливу європейських цінностей необхідно розробляти нові моделі співпраці з третіми країнами, посилювати інтеграцію ціннісної складової у зовнішньополітичні стратегії та вдосконалювати механізми реагування на сучасні виклики.

Список використаних джерел:

1. Андрусів Б. Європейські цінності: сутність, принципи, впровадження в Україні. – Київ: Наукова думка, 2020.
2. Войтович Р. Європейський Союз: історія, цінності та інститути. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018.
3. Гудима О. В. Ціннісні основи зовнішньої політики Європейського Союзу. – Дипломатична академія України, 2019.
4. Європейська Комісія. Європейська політика сусідства: Ширша Європа – Сусідство: новий вимір відносин з нашими східними та південними сусідами. – Брюссель, 2003.
5. Задорожній О. Європейські стандарти прав людини та їх імплементація в правову систему України. – Харків: Право, 2021.
6. Лісовий І. Цінності Європейського Союзу як основа інтеграції та зовнішньої політики. – Науковий вісник, №12, 2020.
7. Official Journal of the European Union. Charter of Fundamental Rights of the European Union. – 2000/C 364/01.
8. Рада Європи. Європейська конвенція з прав людини та основних свобод. – Рим, 1950.
9. Schimmelfennig F. Europeanization beyond the EU: The governance of post-Soviet transition. – Journal of European Public Policy, 2015.
10. Tocci N. The European Union as a Normative Power: The Role of Values in International Relations. – Oxford University Press, 2019.
11. Whitman R. G. The EU as a Global Actor: Civilian Power Europe?. – Journal of Common Market Studies, 2021.

Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. IX. – Київ, APREI, 2024. – 69 с.

The Ukrainian Yearlybook of European Integration Studies. Issue IX. – Kyiv, APREI, 2024. – 69 p.

ISSN 2708-0205 (online)

У Щорічнику вміщені статті та представлено освітянський досвід у сфері викладання та дослідження європейських інтеграційних процесів в Україні та за її межами.